

YkemaNieuws

Familiewapen Ykema/Ijkema

Nieuwsbrief
Van de
Commissie stamboomonderzoek
Familie Ykema/Ijkema
(Wymbritseradeel)

Nieuwsbrief nr. 12 · Zomer 2006

1. Van de redactie.

Beste familieleden en abonnees. Het was nog niet zo makkelijk om in deze hete dagen het zomer nummer van YkemaNieuws samen te stellen. Het heeft wat zweetdruppeltjes gekost maar het is toch weer gelukt. Wat de "Commissie" betreft, die is bijeengeweesd op 18 april. Nieuw commissielid is de heer Arjen Visser, neef van onze gastheer Arjen Ijkema te Hoogeveen. Hij neemt de plaats in die ontstond na het vertrek van mevrouw Marthe Rinck de Boer. Het volgende nieuwtje is dat op Internet een door Marten en Reinoud Ykema een Ykema gastenboek is gestart:

www.ykemaweb.com/guestboek, Be our guest en spui je ideeën!

Tja, we hebben hier heel wat **tropische dagen** achter de rug. Maar wat te zeggen van de 29 **tropenjaren** die **Hendrik Cornelis Ykema** in de Oost doorbracht? Hieronder een poging. Veel leesplezier!

1. Een Ykema in de tropen. Het veelzijdige leven van gezaghebber Hendrik Cornelis Ykema (1875-1938).

Hendrik Cornelis Ykema was de zoon Yke Martens Ykema (1840-1921), hoofd van een normaalschool in den Haag. Zijn grootvader van vaders zijde was Marten Ykes Ykema (1810- 1868), die na 1845 van Sneek naar Den Haag was gekomen als koopman en provisor van een apotheek.

Naar de Oost.

Zijn belangstelling voor de scheepvaart in de Oost werd gewekt door de spannende verhalen van de verloofde van zijn zus Anna. Deze Cornelis van Heekeren (1867- 1940), was gezaghebber (kapitein) bij de Gouvernements Marine in Nederlands Indië. Na de HBS ging Hendrik naar de Kweekschool voor de Zeevaart te Amsterdam. Met een praktijkjaar op een zeilschip sloot hij zijn maritieme opleiding af.

Als een van de best afgestudeerden werd hem een functie als stuurman aangeboden bij de Gouvernementsmarine in Indië. In 1894 vertrok hij per ss 'Prinses Sophie' naar de Oost, alwaar de Gouverneur Generaal hem benoemde tot derde stuurman op het ss. 'Gier'. Met de 'Gier' en daarna met diverse andere stoomschepen van de Gouvernementsmarine bevoer hij, door promoties in de rangen van derde stuurman tot gezaghebber, de wateren tussen de eilanden van de Indische Archipel.

Op 19 april 1899 werd hij eerste stuurman. In die functie voer hij vanaf 1902 een aantal jaren op het ss. 'Valk' dat Merauke op de Zuidkust van Nieuw Guinea als thuishaven had. Daarvoor, in september 1899, had hij de leiding van de reddingsacties bij een aardbeving op het eiland Ceram. Op 22 juli 1906 werd hij benoemd tot gezaghebber op het ss. 'Zeeduif'.

Hij trouwde op 12 september 1902 met Johanna Cecile Nelly Kampschuur (1878-1958) (roepnaam Nelly), die hij in Merauke had leren kennen. Nelly was op dat moment met haar familie in Nederland

Het bruidje trouwde dus met de handschoen. De 'handschoen' en gevolmachtigde van de bruidegom was zijn broer Wim Ykema.

Merauke. Tussen de koppensnellers.

Na terugkeer van Nelly naar Indië, ging het jonge stel in Merauke op Nieuw Guinea, het thuisstation van het ss. 'Valk' wonen. In 1902 was daar een bestuurspost van de Nederlands Indische regering gevestigd. Sindsdien zwaaide daar een Assistent-resident van het Gouvernement de scepter over deze nederzetting en de gelijknamige streek. Op 27 januari 1904 kwam daar hun zoon Yke ter wereld. Hij was de eerste officieel geregistreerde nieuwe wereldburger ter plaatse en werd als zodanig als nr. 1 vastgelegd in het nog blanco boek van de burgerlijke stand.

De jaren in Merauke zullen voor het jonge gezinnetje nog heel wat zwaarder zijn geweest dan 'normale' tropenjaren. Merauke had pas op 14 februari 1902, toen daar het bestuurscentrum van het Gouvernement voor Zuid Nieuw- Guinea werd gevestigd, een officiële status gekregen. Het bestond uit een 10-tal eenvoudige houten woningen waarin de gezinnen van de ambtenaren van het Gouvernement en die van de officieren van de 'Valk' een uiterst primitief onderdak hadden.

Verder waren er onderkomens voor ca. 160 inheemse soldaten van de KNIL, het Koninklijk Nederlands Indische Leger, alsmede voor enkele politiemensen en een aantal dwangarbeiders. De taak van het leger was de plaats te beschermen tegen de agressieve stam van de Kajakaja, later Marindinezen genoemd, die in de omgeving bij tijd en wijle koppensnellend door het leven gingen. In 1902 werd een aanval van ca. 2000 Papoea's op Merauke door de militairen afgeslagen, waarna een 'tuchtiging' (strafexpeditie) in de omgeving volgde. In 1905 was het gebied voldoende veilig om de militairen te laten vertrekken.

Het moet een heel aparte, maar ook angstige ervaring zijn geweest; te leven met burens die buiten de grenzen van de kleine nederzetting nog op bloederige wijze in het Stenen Tijdperk verkeerden. Niet ergens ver van de kust vandaan, verscholen in het onherbergzame tropische regenwoud, maar op 5 km afstand in het dichtstbijzijnde Papoea dorpje!

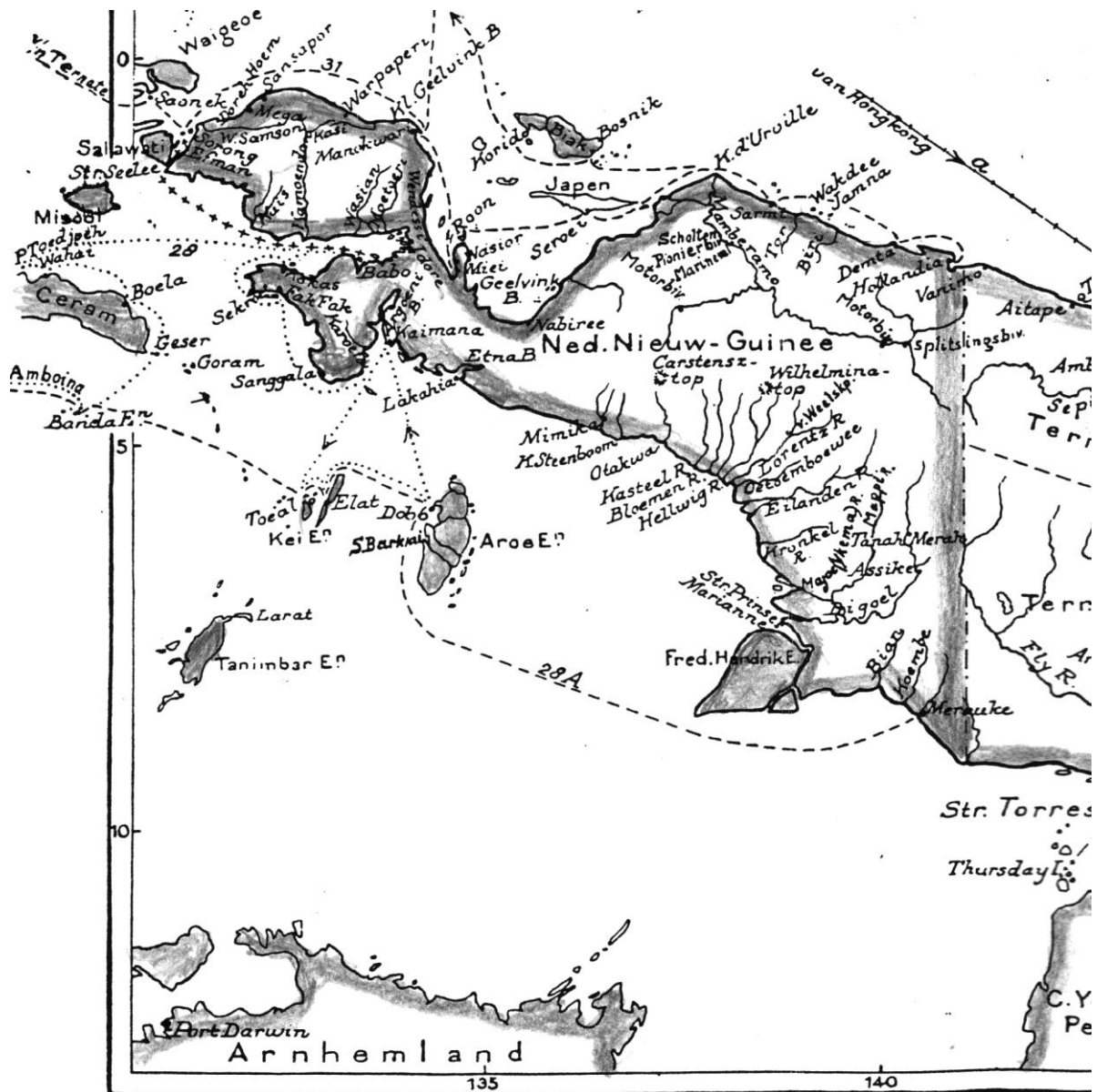

De rede van Merauke in 1900. De schepen op de rede zijn van de Gouvernementsmarine.
(Uit 100 jaar kath. kerk Merauke)

Naar de binnenlanden van Nieuw Guinea. Verkenning van de Digoelrivier

Het ss.**Valk** was een splinternieuw gouvernementsschip, in 1902 gebouwd bij de NSM scheepswerf in Amsterdam. Het was speciaal ontworpen voor de dienst langs de kust en op de rivieren van Zuid-Nieuw Guinea. Met de **Valk** zijn gedurende een aantal jaren veel wetenschappelijke en militaire verkenningstochten gemaakt naar de binnenlanden van Nieuw Guinea. Als eerste stuurman maakte Hendrik Cornelis Ykema een aantal van deze expedities mee.

Tijdens een van deze tochten, werd in de delta van de **Digoel rivier** een tot dan onbekende rivier ontdekt, waaraan de kapitein van de 'Valk' ter meerdere glorie van om zijn hydrografische kwaliteiten (het maken van zee- en rivierkaarten) zeer gewaardeerde eerste stuurman, de naam '**Ykema rivier**' gaf. Voor de Ykema's is het jammer dat na de overdracht van Nieuw Guinea aan Indonesië in 1963, de Nederlandse namen zijn verdwenen. De **Ykema rivier** heet nu naar het schijnt de **Jar rivier**.

Kaartje uit 1936 van Westelijk Nieuw Guinea met de lijndiensten van verschillende rederijen. **Merauke** is rechts, daar waar de stippelijnt 28A (4- weekse lijndienst van de KPM) eindigt. De **Ykema-rivier** is rechts boven het Fred. Hendrik E(iland).

Een historische expeditie naar het Terra Incognita, het onbekende binnenland van Nieuw Guinea, werd begin 1905, nu 101 jaar geleden, gemaakt via de **Digoel rivier**, die bij de uitmonding aan de zuidkust in de Arafoera zee ca. 10 km breed is. In het standaardwerk over de geschiedenis van de Gouvernementsmarine van F.C. Backer Dirks staat hiervan het volgende korte verslag:

“ Het eerste grondige onderzoek van de Digoel-rivier had in 1905 plaats met het s.s. **Valk** van de Gouvernements marine. Onder bevel van gezaghebber H.H. Hondius van Herwerden. De leiding van deze expeditie had oud - zeeofficier R. Posthumus Meyes. Op 20 maart vertrok het s.s. **Valk** vanuit Merauke met brandstof - en victualievoorraad voor zes tot acht weken; de reis ging door de Prinses Marianne - straat waar men twee Papoea's als gids aan boord nam. Na de modderbank bij Modderhoek gerond te hebben, werd ten noorden van de riviermond geankerd.

Alvorens de volgende dag de Digoel rivier op te varen werd door de eerste stuurman **H. C. Ykema** met de stoomsloep enige lodingslagen over de rivier gemaakt om de geul te vinden.

Toen ging de Valk naar binnen. De rivier bleek goed bevaarbaar te zijn. De invloed van het getij was driehonderd kilometer stroomopwaarts nog goed merkbaar. Al stomende werd - natuurlijk heel langzaam en voorzichtig voort gaande - de rivier in kaart gebracht. De bevolking was schaars; om kolen te sparen besloot gezaghebber Hondius van Herwerden na een week niet verder te varen, maar de verkenning voort te zetten in sloepen of liever met de stoomsloep en daarachter de jol en dan de

barkas met 17 militairen van het Koninklijk Indische Leger en enige dwangarbeiders met daarachter de vlet met tweede stuurman L.P. Cocheret de la Morinière.

Het was een indrukwekkend flottielje die 2 april van boord uit vertrok onder commando van eerste stuurman **H.C. Ykema**. In de jol bevonden zich de assistent-resident, luitenant Schäfer van het dekkingsdetachement, Dr. Koch en R. Posthumus Meyes, die de hydrografische waarnemingen verrichtte. Alle sloepen hadden hun aandeel in vivres, kolenzakken voor de stoomsloop, regen - en zonnententen en presennings aan boord. Drinkwater werd niet meegenomen, het rivierwater was hier weinig troebel. Daar de sloepen zwaar beladen waren, werd niet meer dan drie mijl per uur gemaakt. Men schoot dus niet hard op. Voor de nacht moest telkens een kamp worden opgeslagen.

Hoewel de rivier, zoals te verwachten was, steeds smaller werd en de stroom sneller, bleek dat men met een niet te groot schip een heel eind naar boven zou kunnen komen. De sloepocht ging voort tot 10 april. Men was toen gekomen tot 290 mijl van de monding (ongeveer 540 km). Door het wassen van de rivier was de stroom zodanig sterk geworden dat de sleep er niet meer tegenop kon. **Ykema** vond het nu wel welletjes. Nog steeds was niets gezien van her bergland. Enkele malen werden nog Papoea's gezien, maar door de dreigende houding die deze lieden aannamen, maakte men geen contact. De terugtocht ging met de stroom mee zeer voorspoedig. De 13de werd het s.s. Valk weer bereikt.

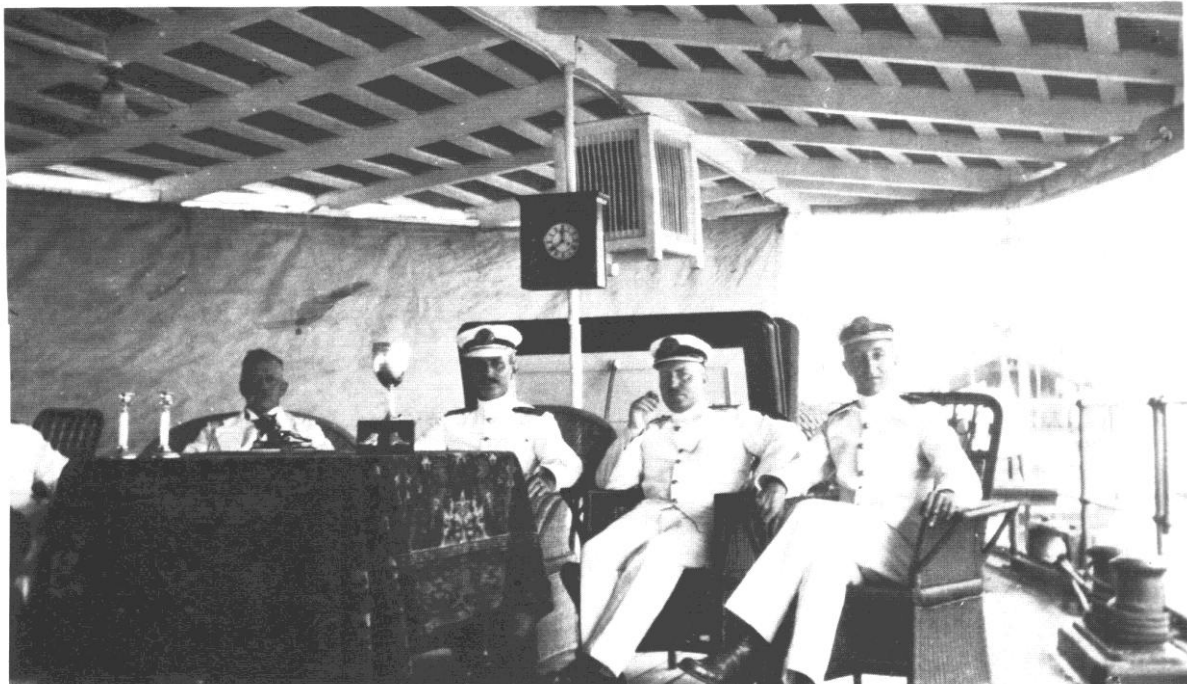
Nog werden aan de wal enige observaties verricht, waarbij de bevolking zeer vreesachtig bleek te zijn.. Toen werd de terugreis aanvaard (16 april). Op de rivier en ook bij de monding werden op diverse plaatsen waarnemingen gedaan. De 23de april was het s.s. Valk weer op haar gewone ankerplaats terug. Een belangrijk stuk werk was verricht."

Naar Batavia.

Toen Hendrik in 1906 gezaghebber van de 'Zeeduif' werd, kreeg hij Tandjung Pinang als thuisstation. Een eilandje voor de kust van Singapore, dat berucht was om zijn opiumsmokkel. Daar is op 3 april 1907 dochter Nelleke (1907-1969) geboren.

In 1910 kreeg hij van het Gouvernement een walbaan aangeboden te Batavia (het huidige Jakarta). Om het tekort aan gediplomeerde officieren op de schepen van de Gouvernementsmarine en de koopvaardij schepen in de Oost op te heffen, werd in Batavia een zeevaartkundige opleiding gestart. Hendrik werd daar onder behoud van zijn functie als gezaghebber, leraar voor de praktische en theoretische zeevaartkunde aan de Prinses Wilhelminaschool, later ondergebracht bij de Prins Hendrikschool. In 1921 werd de opleiding verplaatst naar een opleidingsvaartuig van de Gouvernementsmarine, het ss. 'Edi'. Gezaghebber Ykema werd op dit schip de leider van de Leergang voor de Zeevaartkunde.

De periode in Batavia begon in 1910 rampzalig voor het gezin, toen, tijdens de verhuizing van Tandjong Pinang naar Batavia, het te vroeg geboren zontje Johannes overleed. Op 30 maart 1913 werd in Weltevreden bij Batavia, dochter Theodora (1913-1997) geboren.

Op het achterdek van het opleidingsschip 'Edi'. Onder de klok de leider van de opleiding H.C. Ykema. Rechts naast hem de heer Mr. Mc Laine Pont, bestuurslid van de Jachtclub. Links van hem de eerste en de tweede officier van de Edi. Op tafel staan

door de leerlingen van de Edi gewonnen zeiltrofeeën. De foto is van juni 1921/22. Het uniform van de officieren bestaat behalve pet en pantalon, uit het in Indië populaire 'jasje toetoe.' Een wit linnen jasje met hoog gesloten boord. (De Gouvernements marine).

De walbetrekking in Batavia gaf aan het gezin Ykema gelegenheid deel te nemen aan het sociale leven van de Nederlanders in de grote stad Batavia. Hendrik drukte daarop ook zijn persoonlijke stempel als initiatiefnemer van de oprichting van de Bataviasche Jacht Club en als vervolg daarop als organisator van zeilwedstrijden in de Baai van Batavia. Als waardering voor zijn activiteiten voor de Jachtclub werd hem bij zijn vertrek naar Nederland in 1923 het erelidmaatschap van deze zeilvereniging aangeboden.

De Vereniging van Gezagvoerders en Stuurlieden.

Zijn betrokkenheid bij het wel en wee van zijn in de Indische wateren varende collega's bleek uit het feit dat hij in 1912 medeoprichter werd van de afdeling Nederlands - Indië van de Vereniging van Nederlandse Gezagvoerders en Stuurlieden ter Koopvaardij.

Vanaf de oprichting van deze vakbond in 1912, tot zijn pensionering in 1923 was Hendrik Cornelis voorzitter van deze, een eigen koers varende, Indische afdeling.

De eerder geciteerde Backer Dirks schrijft hierover:

"Het deelnemen aan een vakvereniging was in die jaren in Indië met zijn keiharde, elitaire koloniale verhoudingen, waar de maatschappijstructuur een feodaal karakter had, een riskante zaak. Een vakvereniging werd door velen sterk veroordeeld; men wilde er niet anders in zien dan een groep ontevredenen die er op uit waren grote voordelen te vergaren. Ykema trotseerde dit alles. Hij toonde zijn organisatievermogen en nam in 1912 de oprichting en het voorzitterschap op zich" (Einde citaat).

Pensioen in Nederland.

Na 29 tropenjaren werd Hendrik in 1923 op 48-jarige leeftijd gepensioneerd. Het gezin, ouders en drie kinderen, vertrok van Batavia naar Nederland en vestigde zich in Voorburg.

Voor Hendrik betekende dit geenszins dat hij nu op zijn lauweren ging rusten.. Naast erelid was hij tevens vertegenwoordiger van de Vereniging van Gezagvoerders en Stuurlieden in Nederlands Indië. Verder was hij actief als bestuurslid van de moedervereniging in Nederland en de Internationale Vereniging van Gezagvoerders en Stuurlieden.

Als lid van de examencommissie voor Stuurlieden te 's Gravenhage spande hij zich in voor het Zeevaartonderwijs. Later ook als inspecteur en hoofdinspecteur.

De oud-gezaghebber kon het varen niet missen en er werd een directiesloep aangeschaft plus een 12-voets jol voor de kinderen. De sloep heette 'Mamsir', het Indische woord voor marine officier. Ieder jaar vanaf mei voer de familie via de Hollandse plassen naar Sneek waar de Sneekweek werd bijgewoond. Daar ontmoette men dokter Klaas Ykema (1872-1952), huisarts te Sint Nicolaasga en zijn zoon Auke (1908-1980). Net als Henk was de dokter ook zeer geïnteresseerd in zijn afkomst. Zij ontdekten dat ze gemeenschappelijke voorouders hadden. Het bleek dat Henks grootvader Marten Ykes Ykema (1810- 1868) uit Tjerkwerd de jongste broer was van Theodorus Ykes Ykema (1783-1844), de overgrootvader van Klaas:

Zijn betrokkenheid bij de pleziervaart, reeds in 1910 bij de oprichting van de Jachtclub in Batavia gebleken, kwam nog meer tot uiting door het schrijven van een standaardwerk op dat gebied, getiteld: *'Varen met en onderhouden van sportvaartuigen. Wenken tot verhoogen van de veiligheid en vermeerdering van het genoeg en bij het beoefenen van de watersport.'*

Hendrik Cornelis Ykema overleed te Voorburg op 15 oktober 1938. Op 23 september 1939 vond op de begraafplaats Nieuw Eik en Duinen een speciale bijeenkomst plaats. Onder aanwezigheid van enkele vertegenwoordigers van de nautische organisaties waarvan hij bestuurslid was geweest en een aantal oud-collega's, alsmede familieleden werd een granieten gedenkteken onthuld, die boven de urn van de overledene was geplaatst. Zoon Yke dankte bij deze gelegenheid de aanwezigen voor de getoonde belangstelling.

2. Tempo doeloe. Voorbije tijden.

Van 1602 tot 27 december 1949, toen de overdracht aan Indonesië plaatsvond, had Nederland 237 jaren lang het koloniaal bestuur over de uitgestrekte eilandengroep van de Indische Archipel in handen. Slechts een periode van 5 jaar tussen 1811 en november 1815, toen het Nederlandse

moederland onder het Franse juk zuchtte, onderbrak deze eeuwenlange overheersing. Engeland als aartsvijand van Frankrijk, eigende zich toen het eilandenrijk, zij het voor tijdelijk, toe.

Vanaf het begin van de verovering van Indië waren de Nederlanders qua aantal zwaar in de minderheid. Het is verbazingwekkend dat vooral in de tijden dat communicatie mondeling of per brief via de schepen moest plaatsvinden, zo'n kleine groep de uitgestrekte archipel kon domineren en besturen.

De Gouvernementsmarine.

Een belangrijk aandeel in dat succes was te danken aan de Gouvernementsmarine (GM.), een maritieme organisatie van het Indisch Gouvernement, in 1861 van autoriteit voorzien door koning Willem III. De oorspronkelijke taak van de vloot van middelgrote en kleine schepen was de bestrijding van de zeeroof, de gezagshandhaving en het vervoer van Gouvernements goederen – en ambtenaren en militairen. De schepen waren door de hele Archipel gestationeerd. Elk schip had zijn eigen aangewezen thuisstation. Van hieruit werden de wateren gecontroleerd en de buitenposten bezocht. Tot voor de komst van de telegraaf, rond 1900 waren de gezaghebbers van de schepen van de Gouvernementsmarine de ogen en oren van het centrale bestuur te Batavia.

Uit die tijd zal ook de titel gezaghebber stammen voor de kapiteins van de schepen van de GM. Een titel die verder reikte dan die van gezagvoerder voor kapiteins op schepen van de Koopvaardij en de Marine. De kapitein bij de GM voerde het gezag over zijn schip, maar vertegenwoordigde op de afgelegen oorden die hij aandeed, tevens het gezag van het Koloniale Bestuur in Batavia.

Rond 1900 gingen de militaire taken naar de Koninklijke Marine en werd de GM een bestuurlijk/civiele organisatie met een uitgebreid takenpakket. Onder anderen bestond die uit: Plaatsbepaling van vuurtorens, bakens en lichten, zeekartering, aangeven van scheepvaartroutes, bevoorrading en aflossing van de ambtenaren op de buitenposten, vervoer van bestuursambtenaren op dienstreis en medisch personeel op werkbezoek, verzorgen van dienstreizen voor de gouverneur – generaal, dienstverlening bij nationale – en internationale expedities, controle op de visgronden, en het tegengaan van smokkel en spionage .

De equipage van een schip, bestaande uit ca. 7 Nederlandse officieren gesteund door ca. 35 man in het thuisstation aangeworven bemanningsleden, waren dan ook van alle markten thuis.

De Europese bemanningsleden (de officieren) waren dan ook geen marineofficieren, maar in feite nautische ambtenaren van het Gouvernement. Omdat ze op de keper beschouwd ook geen koopvaardijofficieren waren, hadden ze het gevoel nergens bij te horen en werd gevreesd dat voor wat de sociale veranderingen in het moederland betreft, ze tussen de wal en het schip zouden vallen.

Vanuit die gedachte is het te verklaren dat vooral officieren van de GM , met als grote animator Hendrik Cornelis Ykema, het voortouw namen tot oprichting van een Indische afdeling van de Vereeniging van Nederlandse Gezagvoerders en Stuurlieden ter Koopvaardij, een vereniging die sinds haar oprichting in 1901, in Nederland actief was. Een gouden mogelijkheid om zo de vinger aan de pols te houden, was hiermee geboren.

Opvallend in de discussie in de beginjaren van de Indische afdeling is dat behalve aan de leef - en arbeidsomstandigheden - veel aandacht werd besteed aan de status van de officieren van de GM. in de Indische standenmaatschappij. Een concreet voorbeeld was de vraag of de met verlof gaande officieren van zekere rang op de mailboten van en naar Holland eerste - of tweede klasse behoren te reizen. Ook de mate waarin de heren salonfähig waren om met of zonder dame in de diverse Hollandse sociëteiten hun opwachting te kunnen maken, was een punt van discussie waarin een vermeende achterstelling ten opzichte van vergelijkbare beroepsgroepen in de Indische samenleving aan de kaak werd gesteld.

Merauke (2).

Nieuw Guinea is na Groenland het grootste eiland van de wereld. Het ligt boven de noordkust van Australië. Ongeveer op het midden ligt een grens dwars over het eiland. Het Westelijk deel maakte van 1607 tot 1948 deel uit van Nederlands Indië. Na de onafhankelijkheid van Indonesië werd het een aparte kolonie onder de naam Nederlands Nieuw Guinea. In 1963 werd het bestuur overgedragen aan Indonesië. Het is nu het landsdeel Papua van dat land.

Het oostelijk deel was vroeger deels Engels, deels Duits. Later werd het een protectoraat van Australië. Nu is onafhankelijk onder de naam Papoea Nieuw- Guinea.

Het hele eiland is ongeveer 28 keer het oppervlak van Nederland. Het is een van de dunst bevolkte gebieden op de wereld. In het westelijk deel (Papua) wonen nu rond 3 bewoners per km².

Papua bestaat nog voor een groot deel uit tropisch regenwoud. Er is een centraal, parallel met de kust lopend bergmassief. Langs de zuidkust bij Merauke zijn uitgestrekte moerassen en savannebossen, doorkliefd door duizenden rivieren en riviertjes, die ontspringen in het bergmassief.

Tot voor 1900 had het Nederlandse koloniale bestuur weinig belangstelling voor Nieuw Guinea. Toen deze passiviteit ook andere mogendheden als Duitsland, Engeland en zelfs Japan begon op te vallen en deze hun blikken begerig op NG richtten, kwam men in actie. Er werden 3 bestuursposten in het leven geroepen, om van daaruit het onbekende binnenland, het Terra Incognita, open te leggen. Een van de drie posten was Merauke aan de zuidkust. Voor deze plaats werd gekozen omdat rond 1900 diverse rituele sneltochten werden uitgevoerd tot op Brits grondgebied. Een fenomeen waartegen het Britse bestuur heftig protesteerde. Na een nieuwe strooptocht en nadat in de buurt 3 Paketvaart-machinisten waren vermoord, werd niet ver van de grens op 14 februari 1902 de post Merauke geopend in een afdeling Zuid Nieuw Guinea, versterkt met 160 inlandse KNIL soldaten, aangevuld met politie en een aantal dwangarbeiders.

Nog in 1902 werd, zoals eerder vermeld, de post overvallen door ca 2000 Papoea's, maar de aanvallers werden door de militairen uiteengeschoot. Na enkele onrustige jaren met diverse strafexpedities in de omgeving was het gebied zodanig veilig dat in 1905 de militairen konden vertrekken.

Vanuit Merauke zijn via enkele van de vele rivieren die aan de zuidkust uitmonden in de Arafurazee, een aantal militaire en wetenschappelijke expedities uitgevoerd naar de onbekende binnenlanden met behulp van de schepen van de GM. Omstreeks 1915 was het hele zuidelijk kustgebied onder controle gebracht.

In 1905 werd in Merauke een katholieke missiepost gesticht. Een van de paters schrijft daarover in zijn dagboek het volgende:

"Behalve de heer Kroesen (assistent resident, de hoogste bestuursambtenaar) zijn hier nog een controleur, een commies, een post-commies en dan enige Europeanen die tot het personeel van de **Valk** behoren. Zij ook hebben hun woning aan land. Reken daarbij nog een drietal Europese handelaars, dan ken je de hele bevolking van Merauke wat Europeanen betreft. Voorts wemelt het hier van Chinezen en Maleiers uit alle landen van onze oost. De bezetting bestaat uit een honderdtal inlandse soldaatjes, onder bevel van een Europese instructeur.

En nu ken je Merauke op twee merkwaardigheden na: ten eerste de strafarbeiders, ten tweede de inboorlingen. Onze eerste kennismaking met de dwangarbeiders was dat zij ons hele boeltje van de pier naar onze woning brachten. Ik hield mijn hart vast toen ik die boeventronies zag verdwijnen met onze armzalige huisraadjes. Maar het viel erg hard mee, alles was er.

Nu zijn er een hele partij bezig op ons terrein een nieuw huisje te bouwen. Door de week arbeiden ze voor de regering en ziet men hen op verschillende plaatsen in hun bruine pakje rondlopen. 's Zondags mogen zij voor particulieren arbeiden om een paar centjes te verdienen, waarvan ze enige versnaperingen kunnen kopen gedurende de week. Ze werken gestadig en zijn onderdanig en beleefd".

Omdat de watervoorziening een probleem was, zorgde de assistent resident ervoor dat de paters over een groot watervat konden beschikken..

Een papoea van de stam der marindinezen uit de omgeving van Merauke (100 jaar kath. missie).

Over de plaatselijke Papoea's schreef de pater:

Secretariaat: Geffenstraat 3 6844 HB Arnhem Tel, 026 3814234

“De inboorlingen zijn eigenlijk geen inwoners van Merauke. Ze wonen er tamelijk ver vanaf. De eerste indruk is van onzeglijke, ongelooflijke vuilheid: een mesthoop op een mensenlichaam en het gezicht toegetakeld zoals men de duivel wel een afgebeeld ziet. Maar zij vinden het mooi en kunnen zich aan eigen schoonheid niet genoeg bewonderen in spiegeltjes die ze voor enige kokosnoten hebben geruild”.

Uit het verslag van de pater blijkt ook onder welke bizarre omstandigheden de weinige Nederlanders ter plaatse, waaronder het jonge echtpaar Ykema, ook naar Indische begrippen leefden. De geboorte van het eerste kind van Nelly en Hendrik, zoon Yke op 27 januari 1904, moet onder die omstandigheden, vermoedelijk verstoken ook van elke medische zorg, een extra spannende gebeurtenis zijn geweest,.

Heden ten dage is Merauke een havenplaats met circa 40.000 inwoners.

De koppensnellers.

De Papoea's die de kuststreken rond Merauke bevolkten, de Kajakaja, tegenwoordig Marindinezen genoemd, waren beruchte koppensnellers. Het snellen gebeurde niet uit pure moordlust, maar had een rituele achtergrond.

Zo moest een jongeling die wilde trouwen de bruid minstens twee gesnelde koppen kunnen aanbieden, welke zij bij de huwelijksplechtigheden aan de armen droeg, opdat ze vruchtbaar mocht worden. Ook werden er koppen gesneld bij de geboorte van een kind uit de overtuiging, dat een kind waarvoor geen kop was gesneld, gedoemd was te weg te kwijnen en te sterven. Ook als er iemand begraven werd of als een vrouw de rouw om haar man aflegde, kostte dat letterlijk aan iemand anders de kop. Zo werden er voor iedere man tijdens zijn leven minstens 5 koppen gesneld. Men kan dus zeggen dat de elkaar vijandige stammen van dit volk zichzelf systematisch uitroeiden. Nooit of nergens was hun leven veilig. Bovendien werd hun leven nog bedreigd door boze geesten en de duistere praktijken van hun almachtige tovenaars.

Tot zover deze beschouwing over het kleurrijke leven van Hendrik Cornelis Ykema en de door tijd en plaats bepaalde, bijzondere, soms bizarre omstandigheden waarin hij en zijn gezin in de Tropen leefden.

Cor Bakker.

Voor opmerkingen, aanvullingen en eventuele correcties houdt ik me aanbevolen CB.

Bronnen:

Backer Dirks, F.C. De Gouvernements Marine in het voormalig Nederlands Indië. in haar verschillende tijdsperioden geschetst, II 1861-1949, 1986, De Boer Maritiem.

Ykema, Marten E. Stamboom Ykema (Wymbritseradeel)

Ykema, Theo, Brief aan familieleden tgv 100^e geboortedag van Yke Ykema.

Ykema-Commandeur, Yvonne, kort overzicht van de Haagse Ykema's.

Via Internet:

PACE...Stichting Papua Cultureel Erfgoed.

Rinkes, Dr. D.A., De Batavische jachtclub in 15 jaar.

West Papua - het vergeten volk.

100 jaar Katholieke kerk Merauke Papua

Belangrijke adressen:

Commissievoorzitter: Rely (Aurelius) Ykema. Zuidlaarderweg 12, 9756 CH Glimmen t. 050-4062727. E-mail a.j.ykema@hccnet.nl

Penningmeester/admin. abonnementen: Marten E. Ykema: Jordaensstr. 5 6717 RK Ede. tel.: 0318-635572. E-mail: info@ykemaweb.com (algemeen Ykema adres); marten@ykemaweb.com (persoonlijk adres Marten Ykema).

Abonnement YkemaNieuws: Giro: 963274309 tnv. Ykema M.E. Ede. Onder vermelding van: “YkemaNieuws”.

Secretaris/redacteur: Cor Bakker, Redactie YkemaNieuws Geffenstraat 3, 6844 HB Arnhem. Tel. 026-3814234 Email corn.bakker4@freeler.nl of cornelisbakker@hetnet.nl

Reacties, opmerkingen ed. op YkemaNieuws: nieuwsbrief@ykemaweb.com.

Ykema website: www.ykemaweb.com Gastenboek: www.ykemaweb.com/guestbook

Copyright: Uit deze YkemaNieuws mag niets worden vermenigvuldigd of voor presentaties of publicaties worden gebruikt zonder schriftelijke toestemming van de redactie en de Commissie Ykema(Wymb.).